

กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด และการตรวจประเมินสภาพจิตผู้กระทำผิด (1)

แพทย์หญิงจินดา จันทรสาคร
จิตแพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
วิทยากร

นางบุศรา เกิดวิชัย พทกษมาศ
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา ศาลยุติธรรม
วิทยากร

แพทย์หญิงกมลชนก มนตะเสวี
แพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
ผู้ดำเนินการอภิปราย

การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นผู้ป่วยคดี หากผู้ต้องหาขาดความสามารถในการดำเนินคดี จะต้องยุติการดำเนินคดีไว้ก่อนชั่วคราว **ใช้หลักพึ่งความทุกฝ่าย** เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันของคู่กรณีและเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่จะมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ จะให้เข้าสู่กระบวนการรักษา

ผู้ป่วยคดี หมายถึง 1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิดปกติทางจิต 2) ไม่สามารถต่อสู้คดีได้ในระหว่างการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างการพิจารณาคดีอาญาและพนักงานสอบสวน 3) ศาลส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ไปรับการตรวจที่สถานบำบัดพร้อมทั้งรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดีรวมทั้งผู้ป่วยที่ศาลมีคำสั่งให้ได้รับการบำบัดรักษาภายหลังมีคำพิพากษาในคดีอาญาด้วย

ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม

1. ผู้ต้องหาเป็นผู้ป่วยคดีระหว่างสอบสวน ในระหว่างการสอบสวนสามารถกักตัวไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง กรณีผู้ต้องหาได้รับอนุญาตจากศาลให้ปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนแจ้งต่อศาลเพื่อแจ้งให้ผู้ประกันส่งตัวผู้ต้องหาไปให้พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปรับการตรวจที่สถานบำบัดรักษา
2. จำเลยเป็นผู้ป่วยคดีระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ให้ส่งตัวจำเลยไปรับการตรวจวินิจฉัยที่สถานบำบัดรักษา พร้อมทั้งส่งรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดี จิตแพทย์ตรวจวินิจฉัยความผิดปกติทางจิตและลงความเห็น หากเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีต้องงดการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถต่อสู้คดีได้
3. จำเลยเป็นผู้ป่วยคดีในระหว่างการบังคับโทษตามคำพิพากษา ในระหว่างการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดมีความสามารถในการต่อสู้คดีได้ แต่มีหลักฐานว่าอาจจะมีการทางจิตในการก่อคดีศาลอาจไม่พิจารณาลงโทษหรือลงโทษไว้น้อยกว่าโทษที่กำหนด โดยมีเงื่อนไขประการต่าง ๆ ดังนี้
 - 3.1 กรณีจำเลยไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษแต่ให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานบำบัดรักษา
 - 3.2 กรณีศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษและสั่งให้ส่งไปคุมตัวในสถานบำบัดรักษา
 - 3.3 กรณีศาลพิพากษารอการกำหนดโทษไว้หรือรอการลงโทษและกำหนดเงื่อนไข
 - 3.4 กรณีศาลสั่งทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนและสั่งให้ส่งจำเลยไปอยู่ในความควบคุมในสถานบำบัดรักษา

กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด และการตรวจประเมินสภาพจิตผู้กระทำผิด (2)

แพทย์หญิงจินดา จันทรขันธ์

จิตแพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
วิทยากร

นางบุศรา เกิดวิชัย พทกขมาศ

ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา ศาลยุติธรรม
วิทยากร

แพทย์หญิงกมลชนก มนต์เสวี

แพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
ผู้ดำเนินการอภิปราย

การดำเนินงานด้านจิตสังคมในระบบศาล

การถูกดำเนินคดีอาจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเครียด กระทบกระเทือนจิตใจคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เน้นการรับฟัง รวบรวมข้อมูลเพื่อวางแผนการช่วยเหลือดูแลทางจิตใจไม่ให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกโดดเดี่ยว และเมื่อในกระบวนการให้คำปรึกษาเห็นว่ามีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตต้องส่งต่อเข้าสู่กระบวนการรักษาบุคคลที่เกี่ยวข้องในคลินิก ฯ ได้แก่ ผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งอาจเป็นผู้พิพากษาสมทบผู้ให้คำปรึกษาศลินิกจิตสังคม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ มีกระบวนการติดตามอย่างเป็นระบบป้องกันการก่อคดีซ้ำ เพื่อความปลอดภัยทางสังคม

แนวทางการตรวจสภาพจิตผู้กระทำผิด

ในกรณีที่สงสัยว่าผู้กระทำความผิดมีความผิดปกติทางจิตหรือไม่ และถูกส่งตัวมายังสถานบำบัดรักษา ที่สถานพยาบาลมีการตรวจประเมินตามระบบและขอบเขตดังนี้

กระบวนการยุติธรรมและการตรวจสภาพจิตผู้กระทำผิด

ระยะก่อนพิพากษา

ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับ และอยู่ในกระบวนการพิจารณาคดี เมื่อพนักงานสอบสวนหรือศาลมีความเห็นว่าอาจ ไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดี จะส่งตรวจตาม ป.วิอาญา มาตรา 14 เพื่อประเมินว่ามีความสามารถพอจะไป ต่อสู้คดีหรือไม่ หากไม่สามารถต่อสู้คดีได้ต้องทำการรักษาจนสามารถต่อสู้คดีได้ และส่งตัวกลับเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรม ในการดำเนินคดีต่อไป

กระบวนการทางนิติจิตเวช

มีวัตถุประสงค์ เพื่อวินิจฉัยทางจิตเวช บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพและประเมินความสามารถในการต่อสู้คดี โดยเมื่อพิจารณาแล้วว่าเข้ากับเกณฑ์ในการตรวจจะมีการรวบรวมข้อมูล ประชุมวินิจฉัยเพื่อลงความเห็นเห็นว่าต่อสู้คดี ได้หรือไม่จากนั้นทางสถานพยาบาลรายงานผลต่อศาล ในกรณีที่ต่อสู้คดีไม่ได้ทางสถานพยาบาลให้การรักษา จนกว่าต่อสู้คดีได้ และรายงานศาลเป็นระยะ แต่ไม่เกิน 6 เดือน เมื่อต่อสู้คดีได้ทางสถานพยาบาลต้องมีการติดตาม การรักษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงอาการให้คงที่ซึ่งกระบวนการทางนิติจิตเวชมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด และการตรวจประเมินสภาพจิตผู้กระทำผิด (3)

แพทย์หญิงจินดา จันทรานนท์
จิตแพทย์ สถาบันกัลยาณราชนครินทร์
วิทยาการ

นางบุศรา เกิดวิชัย พทกษมาศ
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา ศาลยุติธรรม
วิทยาการ

แพทย์หญิงกมลชนก มนตะเสวี
แพทย์ สถาบันกัลยาณราชนครินทร์
ผู้ดำเนินการอภิปราย

1. การรวบรวมข้อมูล ที่ครอบคลุมและแม่นยำเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยและช่วยเหลือผู้ป่วยซึ่งการดูแลและรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยสหวิชาชีพ ได้แก่

จิตแพทย์ และพยาบาล ประเมินอาการ การดำเนินโรค วินิจฉัย บำบัดรักษา ประเมินการตอบสนองต่อการรักษา

นักจิตวิทยาคลินิก ทดสอบทางจิตวิทยา และบำบัดทางจิตวิทยา

นักสังคมสงเคราะห์ รวบรวมประวัติความเจ็บป่วย การดำเนินโรค การรักษา พฤติการณ์คดี อาการขณะอยู่ในเรือนจำ ความต้องการช่วยเหลือทางสังคม

นักกิจกรรมบำบัด ประเมินสมรรถภาพผ่านกิจกรรมค้นหาศักยภาพในการเรียนและการทำงาน และฟื้นฟูสมรรถภาพ

พยาบาลชุมชน ประเมินครอบครัวหรือผู้ดูแลในด้านความรู้ความเข้าใจ ความพร้อมทัศนคติต่อผู้ป่วย และให้การช่วยเหลือ ประเมินเหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบและให้การเยียวยา

2. การวินิจฉัยประเมินความสามารถในการต่อสู้คดีและรายงาน

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมในขั้นตอนแรก เข้าที่ประชุมลงความเห็นร่วมกันในสหวิชาชีพและรายงานผลการวินิจฉัยต่อพนักงานสอบสวนหรือศาลภายใน 45 วันและขยายได้ไม่เกิน 45 วันหากสามารถในการต่อสู้คดีแจ้งให้พนักงานสอบสวนหรือศาลรับตัวกลับเพื่อดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมแต่หากยังไม่สามารถต่อสู้คดีได้ต้องทำการบำบัดรักษาและประเมินความสามารถในการต่อสู้คดีพร้อมทั้งรายงานผลต่อพนักงานสอบสวนหรือศาลทุก 180 วัน จนกว่าจะสามารถต่อสู้คดีและมีการติดตามต่อเนื่องไม่ให้กระทำผิดซ้ำ

การประเมินความสามารถในการต่อสู้คดี

เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความผิดปกติทางจิตข้อมูลสำคัญที่ประกอบการพิจารณาความสามารถในการต่อสู้คดี ได้แก่ การวินิจฉัยและการตรวจสภาพจิตปัจจุบันการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม พฤติการณ์คดี ความเชื่อมโยงความเจ็บป่วยกับการก่อคดีความสามารถในการเล่าเหตุการณ์คดีหรือเล่าเหตุการณ์ตามข้อเท็จจริงที่ถูกกล่าวหาและการพูดคุยและตอบคำถามได้ตรงคำถามอีกทั้งมีความเข้าใจตระหนักรู้เรื่องของข้อกล่าวหาความสามารถในการรับรู้ถึงผลที่เกิดขึ้นจากคดีด้วยเหตุนี้การลงความเห็นตามหลักฐานข้อมูลที่ตี น่าเชื่อถือ และแม่นยำจึงเป็นสิ่งจำเป็น

กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด และการตรวจประเมินสภาพจิตผู้กระทำผิด (4)

แพทย์หญิงวิชุดา จันทรสากุล
จิตแพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
วิทยากร

นางบุศรา เกิดวิชัย พทกษมาศ
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา ศาลยุติธรรม
วิทยากร

แพทย์หญิงกมลชนก มนตะเสวี
แพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
ผู้ดำเนินการอภิปราย

ระยะหลังพิพากษา

1. การจำหน่ายและติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและป้องกันการก่อคดีซ้ำจากความเจ็บป่วย โดยมีการเตรียมความพร้อมและประสานงานกับพื้นที่ก่อนจำหน่ายเยียวยาเหยื่อและผู้ได้รับผลกระทบในชุมชน ก่อนจำหน่ายผู้ป่วยมีการรายงานผลต่อคณะกรรมการสถานบำบัดรักษา ติดตามต่อเนื่องจนกว่าจะพ้นโทษและหลังพ้นโทษ
2. แนวทางดูแลผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำคัดกรอง ส่งเสริมสุขภาพจิตถ้าผู้ป่วยให้เข้ารับรักษาจากโรงพยาบาลคู่เครือข่ายและฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่องในกรณีพบความเสี่ยงอันตรายต่อตนเองและผู้อื่นและโรงพยาบาลคู่เครือข่ายส่งกลับเรือนจำเมื่ออาการดีขึ้นทั้งในการเตรียมผู้ต้องขังก่อนปล่อยต้องประเมินอาการ ให้ความรู้การดูแลตนเองระบบการส่งต่อข้อมูลให้พื้นที่เพื่อติดตามต่อเนื่องหลังปล่อยตัว 3 ปี
3. แนวทางการบำบัดรักษาตามคำสั่งศาล กรณีควบคุมตัว เนื่องจากมีภาวะอันตราย เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายต่อสังคม ถ้าศาลเห็นว่าการปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษ หรือ ได้รับการลดโทษ จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชนศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้
4. การจัดการสำคัญกรณีผู้ป่วยมี ความรุนแรงและมีภาวะอันตราย การบำบัดรักษา ฟื้นฟูสมรรถภาพ จัดความเสี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งการเตรียมครอบครัว ชุมชน ในการรับผู้ป่วยกลับไปดูแล มีความเข้าใจและยอมรับและที่สำคัญคือมีการเยียวยาเหยื่อให้ได้มากที่สุด โดยจุดมุ่งหมายคือผู้ป่วยนิติจิตเวชอยู่ในชุมชนได้และไม่ก่อคดีซ้ำ

ประเด็นการประเมินเพื่อให้ความเห็นในการจำหน่ายจากสถานบำบัดรักษา

1. อาการจิตเวชและความเสี่ยงอันตราย ได้แก่ อาการทางจิตเวช การควบคุมอารมณ์ พฤติกรรมเมื่อมีสิ่งกระตุ้น การปรับตัวกับสถานการณ์ต่างๆ ความตระหนักเกี่ยวกับโรคและการบำบัดรักษา ความเสี่ยงภาวะอันตรายที่ได้รับการจัดการเหมาะสมความเสี่ยงลดลง และมีความปลอดภัย
2. ความตระหนักเกี่ยวกับการกระทำผิด ได้แก่ ความเข้าใจสาเหตุการก่อคดีและสามารถการเชื่อมโยงความเจ็บป่วยกับผลกระทบจากการก่อคดีรับรู้และเข้าใจสถานะตนเองในกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด และการตรวจประเมินสภาพจิตผู้กระทำผิด (5)

แพทย์หญิงวิชุดา จันทรชฎ์
จิตแพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
วิทยากร

นางบุศรา เกิดวิชัย พทกขมาศ
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา ศาลยุติธรรม
วิทยากร

แพทย์หญิงกมลชนก มนต์เสวี
แพทย์ สถาบันกัลยาณิราชนครินทร์
ผู้ดำเนินการอภิปราย

3. การเตรียมจำหน่าย ได้แก่ ทดลองให้กลับไปอยู่ในชุมชน สร้างการยอมรับ ความพร้อมของครอบครัวชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนในการดูแล เหยื่อและผู้ได้รับผลกระทบได้รับการประเมิน เยียวยา การได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพตามบริบทและผ่านการทดลองการดำเนินชีวิตในชุมชนหรือทดลองประกอบอาชีพ

บทบาทของทีมสหวิชาชีพ : ระบบเครือข่ายความร่วมมือในจังหวัดและเขตสุขภาพ

บทบาทหน่วยงานกรมสุขภาพจิต

- รับส่งต่อเพื่อบำบัดรักษากรณีเกินศักยภาพจังหวัด
- พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการดูแลผู้ป่วยและติดตามต่อเนื่องในชุมชน
- พัฒนาระบบบริการและกำกับติดตาม
- เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาในเขตสุขภาพ